

MĂSURI ANTISEMITE ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Adrian Popovici

Guvernarea Goga-Cuza este una din cele mai triste guvernări din istoria contemporană a României: 28 decembrie 1937 - 10 februarie 1938, în total doar 44 de zile. Cu toate acestea o putem considera un punct de răscruce pentru istoria perioadei interbelice. Nimic din ceea ce fusese posibil între 1919-1937 nu va mai fi din iarna lui 1938.

Guvernarea Goga-Cuza este în primul rând o găselniță a regelui Carol al II-lea mai hotărât ca niciodată să-și instaureze propria sa putere. Pentru aceasta avea nevoie de acceptul unei cât mai mari părți a societății românești și de aceea trebuia o guvernare care să nu fie rezultatul unui proces democratic și care să conducă fără a mai respecta legea fundamentală a statului - Constituția din 1923.

Guvernarea Goga-Cuza este prima care face din antisemitism o problemă de stat, punându-l la baza unor legi și hotărâri cu caracter guvernamental.

Antisemitismul este o caracteristică a întregii perioade interbelice. Dar, până la guvernarea Goga-Cuza, diversele forme pe care le îmbracă antisemitismul - mișcări cu caracter antisemit, puncte de vedere antisemite ale unor mari personalități culturale și politice, puncte din programul unor partide politice - chiar dacă sunt tolerate de organismele statului, ele nu sunt o caracteristică a politicii de stat¹.

Prezentarea locului pe care-l ocupă guvernarea Goga-Cuza în istoria politică a deceniului 4, dorim să se înscrie într-un mod nou de abordare a perioadei contemporane, o abordare mai puțin politizantă și în care modul cum percepem azi diferite personalități ale acelei epoci, ca Eliade, Vulcănescu, Cioran, Noica - în general numai prin prisma operei lor culturale - să nu ne împiedice să-i vedem, în realitatea acelor vremuri tulburi, când s-au lăsat prinși în vârtejul unui naționalism deloc constructiv pentru țară, nici atunci și nici în anii care au urmat.

Pentru început ar trebui încercată o definiție a antisemitismului, care nu este totuna cu rasismul și care nu este numai o componentă a ideologiilor de tip fascist și totalitar, ci este în egală măsură un cod cultural, format dintr-un complex de prejudecăți și stereotipuri, care au generat și generează mituri iraționale ale conspirației și primejdiei evreiești, servind apoi la crearea unor fantasmе ideologice și programe politice și a unor clișee mentale, mei rudimentare sau mai sofisticate, în funcție de mediul social care le absoarbe². Anecdotic, un "antisemit e cel care îi urăște pe evrei mai mult decât trebuie"³.

¹ Francisco Veiga, *Istoria Gărzii de Fier 1919-1941*, 1993; Z. Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1996; Leon Volovici, *Ideologia naționalistă și problema evreiască*, în *România anilor '30*, 1995.

² Andrei Oișteanu, *Mythos și logos*, 1997, p. 246-266.

³ *Ibidem*, p. 252.

Până la 1937 antisemitismul românesc a cunoscut diferite forme de exprimare și de manifestare: antisemitismul "total" (politic, ideologic, religios, economic) al lui A.C. Cuza, antisemitismul "rațional" al lui Nicolae Iorga, antisemitismul "naționalist" al lui Octavian Goga, antisemitismul "delirant" al lui Nicolae Paulescu, antisemitismul "civilizat" al lui Constantin Stere, antisemitismul "extremist, mistico-misionar" al lui Corneliu Zelea Codreanu, antisemitismul "metafizic și teologic" al lui Nae Ionescu și al întregii "Generații spiritualiste", antisemitismul "elogios" al lui Emil Cioran, antisemitismul "ortodoxist și etnicist" al lui Nichifor Crainic, antisemitismul "corporatist" al lui Mihail Manoilescu, antisemitismul "rasist și nazist" al lui M. Roșu, M. Davidescu, Traian Brăileanu și I. Găvănescu, antisemitismul "anticomunist" și antisemitismul "anticapitalist" etc.

Toate aceste forme de manifestare coexistă, se întrepătrund, se despart sau se atrag în perioada anilor '20. Abia după 1933 antisemitismul, cu toate componentele sale, devine violent, total și nemascat. De altfel declarația făcută de Nichifor Crainic în 1933 "Spiritul nou e sănătos fiindcă e antisemit, antisemit în doctrină și antisemit în practică" este emblematică pentru acele timpuri⁴.

Faptul că Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica au avut în anii '30 o puternică adeziune la mișcarea legionară antisemită, a conferit acestora un anume nimb și explică în parte și succesul pe care îl repurtează Garda de Fier în alegerile din noiembrie 1937.

Faptul că după 1945 aceste mari personalități au repudiat direct sau aluziv ideologia fascistă, dar în același timp au evitat cu consecvență orice reevaluare critică a propriului lor angajament politic, a făcut ca întreaga problemă a adeziunii "tinerei generații" la mișcarea legionară și însăși interpretarea acestei mișcări, să nu capete dimensiunile necesare unei cât mai obiective limpeziri.

În timp ce vechile partide, PNT și PNL, fac tot mai greu față gravelor probleme economice, sociale și politice, mișcările de extremă dreaptă care își fac din antisemitismul lor un adevărat stindard capătă amploare, primule adeziuni tot mai răsunătoare, își fac loc pe scena politică românească.

Mișcările extremiste cu caracter antisemit au apărut în România încă din 1919, când se formează la Iași "Garda Conștiinței Naționale" condusă de C. Pancu. În același an, în Transilvania, se organizează "Frăția de cruce".

În 1922, tot la Iași, iau ființă "Partidul Socialist Național Creștin", "Asociația studenților creștini" condusă de Corneliu Codreanu și "Uniunea Național-Creștină" condusă de A.C. Cuza, având ca organ de presă "Apărarea Națională".

În 1923 se formează "Liga Apărării Național Creștine" (LANC) având ca președinte pe A.C. Cuza și în conducere pe Corneliu Codreanu.

Tot în 1923 încep să activeze "Fascia Națională Română" (FNR) condusă de V. Lungulescu, care scoate revista "Fascismul" și "Acțiunea Românească" condusă de Ion Moța cu revista "Fraternitatea Română".

⁴ L. Volovici, *op.cit.*, p. 16.

În 1925 LANC și FNR fuzionează având în program, la punctul 7, prevederea *numerus clausus*. Este epoca marilor mișcări studențești antisemite din toate centrele universitare ale țării.

Tot cu LANC fuzionează și “Partidul Naționalist Democrat Creștin” (Iași) și “Partidul Social Creștin” (Galați). A.C. Cuza elaborează doctrina LANC în care se prevede și că “antisemitismul nu este decât reacțiunea naturală și legitimă de apărare a tuturor națiunilor în fața minciunii și crimei evreilor”. La punctul 9 al doctrinei cuziste se prevedea clar “eliminarea jidanilor”⁵.

La sfârșitul anului 1925, între A.C. Cuza și Corneliu Zelea Codreanu intervin disensiuni puternice, care se rezolvă pe moment, prin trimiterea lui Codreanu în Franța unde va sta 14 luni.

Întors în țară Codreanu organizează propria sa mișcare “Legiunea Arhanghelului Mihail” la 24 iunie 1927, avându-l în frunte pe Radu Mironovici și ca organ de presă revista “Pământ strămoșesc”⁶.

În aprilie 1930 Corneliu Zelea Codreanu fondează Partidul “Garda de Fier” care, spre deosebire de celelalte partide asemănătoare, practică asasinatul politic ca mijloc de eliminare a adversarilor, fapt demonstrat de uciderea lui C. Anghelescu în 1930 de către legionari și atentatul împotriva lui M. Socor, directorul ziarului “Dimineața” în decembrie 1930.

La 11 ianuarie 1930, Garda de Fier e dizolvată de I. Mihalache, atunci ministru de interne. În martie 1932, Garda este din nou dizolvată, căci acțiunea clandestină, iar la 10 decembrie 1933, are loc cea de-a treia dizolvare, de către primul ministru Gh. Duca. Ca răspuns, I. Gh. Duca este asasinat la 29 decembrie 1933, seara, pe peronul Gării din Sinaia, pe când se întorcea de la o întrevedere cu regele.

Istoricul spaniol Francesco Veiga ajunge la concluzia că în mod sigur au fost implicați “membrii marcanți, dar cu poziții periferice ai <camarilei> regale și ai Mișcării legionare și care au acționat din proprie inițiativă pentru a forța lucrurile”⁷.

Asasinarea lui Duca și tot ceea ce a urmat, inclusiv perspectiva unui guvern sprijinit de Garda de Fier a însemnat o grea lovitură dată sistemului democratic. Pentru Garda de Fier, atentatul împotriva lui Duca, marchează implicarea sa deplină în afacerile statului. Momentul hotărâtor de întărire a mișcării legionare este momentul convertirii gardiste a “tinerei generații”⁸.

Dar ce era această “tânăra generație”? Mircea Eliade, în “Memorii” o definește cel mai bine, căci o privea din interiorul ei: “Noi <generația tânără> trebuia să ne găsim rosturile noastre... nu mai aveam un ideal de-a gata făcut la îndemână... Eram prima generație românească, necondiționată în prealabil de un

⁵ Harry Culer, *Lista organizațiilor extremiste cu un acut caracter antisemit*, în *Buletinul Centrului Muzeului și Arhivei Istorice a evreilor din România*, București, 1999, p. 150.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Francisco Veiga, *op.cit.*, p. 197-198.

⁸ Leon Volovici, *op.cit.*, p. 148.

obiectiv istoric de realizat”⁹. Mircea Eliade este cel care prin 1927 trezește această “tânără generație” chemând-o la unitate și țeluri comune, prin ciclul de 12 foiletoane intitulat “Itinerariu spiritual” apărut în “Cuvântul”¹⁰.

La cei mai mulți succesele politice și propagandistice ale Gărnii, au stimulat exprimarea deschisă, publică, a unor opinii antisemite, menținute înainte, de discuții în cerc restrâns și corespondență particulară.

Evreul nu poate fi acceptat, nu numai pentru că este “străin” și de altă religie, el este identificat cu toate “viciile politice (democrația, liberalismul), sociale (corupția, inegalitatea socială, sărăcia), morale și culturale (cosmopolitism, influențe străine nocive) și spirituale (raționalism, individualism, marxism)”, care în ansamblu au provocat criza profundă a societății românești.

Legionarismul a dat luptei împotriva evreilor o aură mistică și misionară, care s-a propagat și în rândul unor intelectuali. Tânărul filozof Constantin Noica, credea chiar că antisemitismul fusese un fel de “revelație” profetică a fondatorilor mișcării¹¹.

În 1936 numărul șomerilor intelectuali era de 20.000¹². Din rândurile acestora s-au recrutat cel mai mare număr de membrii ai organizațiilor și partidelor extremiste. Ei sunt cei care se simt amenințați de concurența intelectualității și studențimii evreiești, care în mare parte beneficiau de condiții financiare mult mai bune. Încă din 1922, mișcările studențești de mare amploare, au ca obiectiv *numerus clausus* - restrângerea numărului evreilor, în toate domeniile, la cota populației evreiești în cadrul întregii populații a țării¹³.

Mișcările antisemite abundă în toată perioada interbelică.

Este foarte greu de înșirat nenumăratele forme pe care le îmbracă acțiunile antisemite din 1920 până în 1937. Sunt atât de multe încât ar ocupa pagini întregi. Este vorba de expulzări, demiterea din funcții, atacarea evreilor în trenuri (1928-1929), împiedicarea studenților evrei de a intra în facultăți în toate centrele mari universitare: București, Iași, Cluj, Cernăuți¹⁴ și chiar atacuri asupra unor deputați sau fruntași ai evreilor. Astfel, în 1926, un grup de cinci studenți în frunte cu Ion Moța încearcă să-l ucidă pe M. Rosenthal, gazetar evreu și pe Aristide Blanc, bancher¹⁵.

În 1927, la 17 ianuarie, ca răspuns la toate acțiunile antisemite cărora statul român, pare că nu le poate face față, Comitetul delegațiilor evreiești de la Paris adresează Societății Națiunilor o petiție privind situația precară a evreilor din

⁹ Mircea Eliade, *Memorii* (1907-1960), vol. I, 1991.

¹⁰ Z. Ornea, *op.cit.*, p. 154.

¹¹ L. Volovici, *op.cit.*, p. 153.

¹² *Ibidem*, p. 65.

¹³ *Ibidem*, p. 71.

¹⁴ Harry Culer, *Universul și antisemitismul din România (1919-1939)* studiu comparativ în “Buletinul Centrului muzeului și arhivei istorice a evreilor din România”, București, 1999, p. 102.

¹⁵ *Ibidem*, p. 108.

România și inacțiunea guvernului român față de manifestațiile antisemite. Presa occidentală comentează petiția.

În țară, această petiție dă noi motive de manifestări antisemite sub pretextul demnității naționale lezate. Din nou au loc bătăi în trenuri (Iași, Bălți), injurii, molestări pe stradă, campanii de presă, etc.¹⁶

După asasinarea lui I.G. Duca în 1933 asistăm la apariția unui antisemitism de stat. O suită de legi votate în Parlament sunt semnificative în această privință: legea pentru folosirea personalului român în întreprinderi; măsuri de aplicare crescândă a prevederilor de *numerus clausus* și de excludere a evreilor din funcțiile publice (chiar la începutul lui 1934); legea conversiunii datoriilor agricole (7 aprilie 1934) cu efecte catastrofale asupra unui mare număr de mici creditori evrei; tabele de personal folosite în întreprinderi (ianuarie 1935) rămase în vigoare în ciuda unor proteste interne și internaționale.¹⁷

Încep și agitațiile pentru aplicarea dezideratului extremist a lui *numerus proportionalis* în batouri și trecerea la excluderea treptată a tuturor evreilor din magistratura țării. În 1935 se formează "Asociația națională a avocaților creștini" care promovează aplicarea lui *numerus romanus*, o formulă prin care se cerea totala excludere a evreilor din barouri.¹⁸

Principiul lui *numerus romanus* începe să fie aplicat și în universități. La admiterile din 1936 candidații evrei sunt respinși *in corpore*.¹⁹

Anii 1936, 1937 sunt ani de presiune crescândă a extremei drepte pentru românizarea tuturor sectoarelor vieții sociale. Mișcarea studențească are din nou manifestări împotriva evreilor. La Târgu Mureș are loc un Congres al studenților finalizat prin moțiuni antisemite.

În 1937 se dau o mulțime de legi care îngăduie discriminări pe teme etnice:

- legea pentru crearea Institutului Național de Credit (5 aprilie 1937);
- decret privind revizuirea situației cetățenilor străini (8 mai 1937);
- regulament de funcționare a unor facultăți (13 mai 1937);
- decret de funcționare a unor școli (30 iunie 1937);
- decret pentru exercitarea unor forme de comerț (25 septembrie 1937);
- regulamentul Academiei de medicină (13 noiembrie 1937).

Anul 1937, fiind an electoral, antisemitismul tinde să devină un stindard sub care cât mai multe formațiuni politice caută să-și atragă electoratul. Atacurile antisemite sunt permanente și pe orice fel de temă, de la demascarea poetului Camil Baltazar care nu este decât Leopold Goldstein și îndrăznește să folosească ca titlu "Cina cea de taină" și până la protestele vehemente în cadrul Facultății de

¹⁶ *Ibidem*, p. 115.

¹⁷ *Ibidem*, p. 118.

¹⁸ *Ibidem*, p. 119.

¹⁹ *Ibidem*.

Litere din Iași, determinate de numirea lui Aizic Brauer = Alexandru Graur în postul de conferențiar universitar²⁰.

Garda de Fier este într-o ascensiune extraordinară în 1937. Însmormântarea lui Ion Moța și V. Marin, comandanți legionari morți în războiul civil din Spania, a trezit un entuziasm de nedescris. Legiunea reușește să obțină funeralii naționale. Gazetele legionare considerau însmormântarea aceasta drept "marșul învierii și al intrării în veac"²¹. Mihail Sebastian notează neliniștit în jurnalul său, că foarte multă lume se așteaptă la "o lovitură de stat gardistă"²².

Din momentul "Moța-Marin" începe un adevărat șuvoi de adeziuni la Garda de Fier. În ianuarie 1937 erau 12.000 de cuiburi, iar la sfârșitul anului cifra ajunsese deja la 34.000. Din cei 10.000 de preoți câți erau în țară, 2000 făceau parte din legiune²³.

Apropierea alegerilor din 1937 produce schimbări în viața partidelor politice. Anunțarea în mod public a pactului de neagresiune electorală între Codreanu și Maniu a provocat uimire și stupeoare. Iuliu Maniu era considerat un politician onest, iar PNȚ un partid care rămăsese mereu pe baricadele democrației parlamentare. Jocul acesta electoral a dus la situația neverosimilă, ca legionarii și comuniștii, care primiseră indicația să voteze PNȚ, să se găsească în același cartel electoral²⁴.

Alegerile au avut loc la 20 decembrie 1937. Rezultatele anunțate la 23 decembrie au scos la iveală o situație cu totul inedită - pentru prima dată în istoria alegerilor parlamentare românești nu exista nici un învingător. Era un balotaj total și nici un partid nu dispunea de majoritatea necesară pentru a guverna: PNȚ - 20,4%, Partidul "Totul pentru țară" - 15,5%, liberalii - 35,9%.

Legionarii puteau considera rezultatul votului ca pe o mare victorie, deoarece ajunseseră a treia forță politică a țării, după numărul de voturi primite²⁵. Celelalte forțe politice nu puteau să uite declarația lui Codreanu de la mitingul electoral din 29 noiembrie 1937: "Eu sunt contra marilor democrații ale Occidentului, eu sunt contra Miciei Înțelegeri, eu sunt contra Înțelegerii Balcanice și n-am nici un atașament pentru Societatea Națiunilor în care nu cred. Eu sunt pentru politica externă a României alături de Roma și Berlin, alături de statele revoluțiilor naționale, în contra bolșevismului. În 48 de ore după biruința Mișcării Legionare, România va avea o alianță cu Roma și Berlinul intrând astfel în linia misiunii sale istorice în lume"²⁶.

Politicește, după alegeri, situația țării era fără nici o ieșire. Nu se putea constitui un guvern majoritar în parlament. Acesta nici nu e convocat. Regele Carol

²⁰ H. Culer, *op. cit.*, p. 134.

²¹ Z. Ornea, *op. cit.*, p. 309.

²² Mihail Sebastian, *Jurnal (1935-1940)*, București, 1996, p. 100.

²³ Fr. Veiga, *op. cit.*, p. 231.

²⁴ *Ibidem*, p. 235.

²⁵ *Idem*, p. 236.

²⁶ *Ibidem*, p. 310.

al II-lea numește rapid, la 28 decembrie 1937, un guvern de tranziție, condus de Octavian Goga, președintele Partidului Național Creștin, care nu obținuse în alegeri decât 9,15% din voturile exprimate. Acest guvern anunță noi alegeri pe care urmează să le pregătească. Astfel începe una din cele mai scurte guvernări din istoria parlamentară a României.

Mihail Sebastian notează, cu amărăciune, în Jurnalul său la 29 decembrie 1937: "Guvernul Goga s-a instalat. Pentru prima oară s-a putut înregistra, într-un discurs oficial, vocabularul <Poruncii Vremii> - jidan, jidănime, dominația lui Iuda etc."²⁷.

Guvernul era, deci, condus de două personalități marcante ale vieții politice românești, încă de la începutul secolului: Octavian Goga și A.C. Cuza.

Octavian Goga era considerat reprezentantul naționalismului românesc în varianta transilvăneană. Tânăra generație naționalistă din care s-a recrutat Garda de Fier, l-a considerat ca primul ideolog al mișcării legionare. Alături de Goga, la guvern era și bătrânul A.C. Cuza, ca ministru fără portofoliu.

A.C. Cuza și-a început cariera politică în asociație cu N. Iorga și a încheiat-o alături de Octavian Goga. În 1935 formațiunea sa politică "Liga Apărării Național Creștine", fuzionează cu partidul lui Goga "Partidul Național Agrar", punând bazele "Partidului Național Creștin" de extremă dreapta²⁸. Lor li s-a alăturat ca vicepreședinte Nichifor Crainic.

Partidul Național Creștin are o netă orientare pronazistă și este un concurent serios pentru Garda de Fier.

Ca ministru în guvernul prezidat de Goga, A.C. Cuza are satisfacția de a-și vedea puse în aplicare primele decrete de discriminare a evreilor din istoria politică a României.

Imediat după instalarea sa în funcție, primul-ministru Octavian Goga anunța: "Problema evreiască am declarat-o problemă de stat"²⁹. În sfârșit, toată îndelungata demagogie naționalistă, se reduce acum la măsuri antisemite:

- suprimarea gazetelor "evreiești";
- revizuirea și retragerea cetățeniei unui mare număr de evrei;
- program de "românizare" a întreprinderilor ("Manifestul guvernului către țară" și "Cuvântul primului-ministru la radio", 7 februarie 1938)³⁰.

În interviurile acordate presei străine, Goga anunță intenția de a expulza 50.000 de evrei intrați "prin fraudă" după primul război mondial. "Sunt idei pur locale" precizează Goga, negând orice influență nazistă³¹.

În ianuarie 1938, Goga prezintă într-un interviu acordat unor ziariști francezi de la "Paris soir", ideile sale privind soarta evreilor ce vor trebui să

²⁷ M. Sebastian, *op. cit.*, p. 137.

²⁸ L. Volovici, *op. cit.*, p. 168.

²⁹ *Ibidem*, p. 170.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*.

părăsească România: "Ei bine!... s-ar putea să-i trimitem departe, undeva într-o insulă din care n-ar mai putea pleca. Nave de război ale tuturor națiunilor ar patrula împrejur... în Madagascar, spre exemplu, cum spunea zilele trecute Hitler, căruia i-am făcut o vizită: <sunt foarte trist că i-am trimis pe evrei la voi, dar sunt foarte mulțumit că nu-i mai am la mine>"³².

Legile antievreiești promulgate în timpul guvernării Goga-Cuza sunt doar începutul unui adevărat program de acțiune pentru restructurarea etnică a societății românești, prin scoaterea evreilor din rândul cetățenilor egali în drepturi și condamnarea lor la moarte civică, deposdarea de bunuri și eliminarea lor din principalele domenii de activitate ale vieții social-economice și umilirea lor în demnitatea civică și umană.

Cea mai importantă lege cu caracter antisemit a susmenționatei guvernări, este "Legea revizuirii cetățeniei", sancționată de regele Carol al II-lea în ianuarie 1938.

Prin revizuire, 1/3 din populația evreiască, 225.222 de persoane, adică 36,30% din totalul celor supuși revizuirii - a fost radiată din rândul cetățenilor români.

Prin această revizuire, a cetățeniei acordată evreilor după primul război mondial, se preconiza de fapt revizuirea legilor, a tratatelor internaționale și a prevederilor constituționale, pe baza cărora a început edificarea democrației moderne românești.

Prevederile legislative din anii 1919-1920, consfințite de Constituția din 1923, stipulau acordarea cetățeniei pentru evreii din România printr-un minimum de formalități.

Tratatul dintre principalele puteri aliate și asociate și România, ratificat de guvernul român în septembrie 1920, prevedea că: "România recunoaște ca supuși, de plin drept și fără nici o formalitate, persoanele de naționalitate austriacă sau ungară, născute pe teritoriile ce i-au fost alipite prin tratatele de pace, naționalitatea română dobândindu-se prin singurul fapt al nașterii pe teritoriul român, de către orice persoană, care nu se poate prevala de vreo naționalitate"³³.

Legea revizuirii din 1938 anula efectul tuturor prevederilor din 1920, relua chestiunea actelor justificative, reintroducând o birocratie foarte greoaie.

Evreii, deja cetățeni români, trebuiau să facă din nou dovada că au meritat asta. Cei care nu puteau aduce probele cerute în termenul stabilit, pierdeau cetățenia, dreptul la muncă și deveneau apatrizi³⁴.

Ideea revizuirii cetățeniei acordate în 1923 prin Constituție, este anterioară guvernării Goga-Cuza. În 1936 un grup de parlamentari în frunte cu Pamfil Șeicaru, a depus un memoriu, prin care cerea o lege a revizuirii cetățeniei pentru locuitorii evrei, având în vedere "numeroasele fraude comise în procurarea actelor

³² *Ibidem*, p. 171.

³³ *Evreii din România în anii 1940-1944*, vol. I. Studiu introductiv de Lya Benjamin, p. XXI, 1993.

³⁴ Lya Benjamin, *op. cit.*, p. XXIII.

necesare pentru dobândirea cetățeniei. O lege în acest sens va corespunde unei imperioase cerințe de stat și va satisface o buna politică de stat³⁵.

Revizuirea cetățeniei începută în ianuarie 1938 și încheiată în 1939 afecta o treime din populația evreiască și va fi continuată de alte măsuri guvernamentale, din ce în ce mai dure, în timpul dictaturii regale și mai ales în timpul guvernării antonesciene.

Era sau nu un real pericol evreiesc? Statisticile oficiale arătau că din 18.000.000 locuitori, 4% erau evrei, adică 728.115 evrei etnici sau 4,2% (756.930) după numărul celor care se declară de religie mozaică. Proporția numerică nu reflectă ponderea evreilor în economia și viața socială românească. La un deceniu de la dobândirea drepturilor politice, evreii din România dovedeau o buna integrare în societatea românească, într-o formă specifică de asimilare, care nu duce la pierdea identității.

Unele voci specializate, dar nu suficient de puternice, atrăgeau atenția că sporul natural la evrei, a fost după 1930, mult mai scăzut, decât la restul populației. Cercetătorul Antan Golopenția, în diverse studii publicate în 1940, arăta că sporul natural al populației românești, era mult mai mare la români, decât la minoritățile etnice care în mare măsură sunt urbanizate³⁶.

Academicianul Sabin Manuilă, într-o analiză a structurii populației din România din 1937 arăta "Românizarea treptată a orașelor este fatalitate biologică... În viitor ritmul de urbanizare al populației rurale, va fi din ce în ce mai accelerat, mergând paralel cu industrializarea"³⁷.

Guvernarea Goga-Cuza nu a făcut însă, decât să împingă România, pe un făgaș periculos și fără viitor. Antisemitismul ca politică de stat, a dus la crearea unei stări nefirești, la nivelul întregii societăți românești. Studiate acum, legile, manifestările politice, viața intelectuală a vremii, te poți întreba, cum a fost posibil? Răspunsul îl poate da doar o cercetare serioasă și nepărtinitoare, a tuturor celor implicați și mai ales un dialog deschis, pe baza cercetărilor întreprinse. În anii '90 s-au publicat numeroase studii, de mare seriozitate, precum și numeroase memorii și jurnale ale personalităților epocii. Din păcate, aceste apariții, n-au dus la o discuție largită a istoricilor, sociologilor, economiștilor vremii noastre.

Andrei Oișteanu³⁸, făcând o prezentare a cărții lui Leon Volovici, vorbește despre "trădarea intelectualilor" epocii interbelice. Și este adevărat, că nu numai cei care se implică pot trăda ci și cei care nu iau nici o atitudine.

E sigur că istoria perioadei interbelice trebuie rescrisă, fără patimă, fără ură, fără idei preconcepute.

³⁵ *Ibidem*, p. XXIV.

³⁶ *Ibidem*, p. XXV.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Andrei Oișteanu, *op. cit.*, p. 254.

MESURES ANTISEMITES PENDANT LA PERIODE D'ENTRE GUERRE

- Résumé -

Le présent ouvrage précise la place qu'a occupé le gouvernement Goga - Cuza dans l'histoire politique roumaine au cours de la quatrième décennie du XXème siècle c'est le premier gouvernement fait de l'antisémitisme un problème % d'état, en le mettant à la base de certaines lois et décisions d'un caractère gouvernemental.

Une place à part est accordée à la "loi pour la révision de la citoyenneté" sanctionnée par le roi Charles II en janvier 1938 et qui est contraire aux traités de paix signés par la Roumanie à la fin de la première guerre mondiale.

Les lois antisémites émises pendant le gouvernement Goga - Cuza sont seulement le commencement d'un vrai programme d'action concernant la restructuration ethnique de la société roumaine, par l'enlèvement des juifs des citoyens égaux dans les droits et leur condamnation à une mort civique.

Nous désirons que le présent ouvrage présente une nouvelle modalité d'aborder l'histoire contemporaine, moins politisant mais plus constructive et ayant comme fondement les nombreuses études, très sérieuses, ainsi que les mémoires et les journaux de différentes personnalités de l'époque d'entre guerres publiées les dernières années.